

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

มะเร็งเป็นโรคเรื้อรังที่คุกคามชีวิตและใช้ระยะเวลาในการรักษา เด็กโรคมะเร็งที่รอดชีวิตต้องเผชิญกับความเครียด ความกลัว และวิตกกังวลเกี่ยวกับการดำเนินโรค ผลข้างเคียงของยาเคมีบำบัด ความไม่แน่นอนของผลการรักษา รวมทั้งการกลับเป็นซ้ำของโรค (Boyd & Hunsberger, 1998; Moore & Mosher, 1997) ประสบการณ์ความเครียดและความวิตกกังวลของเด็กโรคมะเร็งนี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสภาพจิตใจของเด็กและมารดาหรือผู้ดูแลทั้งขณะรับการรักษาในโรงพยาบาลและอยู่ที่บ้าน

ในปัจจุบันผลการรักษาโรคมะเร็งในเด็กดีขึ้นและอัตราการรอดชีวิตในระยะ 5 ปีสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม การศึกษาคุณภาพชีวิตเด็กโรคมะเร็งที่ผ่านมาพบว่า โรคและผลข้างเคียงจากการรักษาส่งผลต่อคุณภาพชีวิตเด็กโรคมะเร็งโดยรวม เด็กส่วนใหญ่มีการเจริญเติบโตและพัฒนาการหยุดชะงัก ความสามารถในการดูแลตนเองลดลง ขาดเรียนบ่อย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และทุกข์ทรมานจากอาการข้างเคียงของยาเคมีบำบัด เด็กโรคมะเร็งส่วนใหญ่รู้สึกเบื่อ ท้อแท้ วิตกกังวลต่อผลการรักษาและกลัวการรักษาที่ทำให้เจ็บปวดโดยเฉพาะเด็กที่ได้รับการรักษาในระยะแรก (พัชรินทร์, 2541; Challinor, Miaskowski, Moore, Slaughter, & Franck, 2000) อย่างไรก็ตาม เด็กวัยเรียนโรคมะเร็งมักได้รับความรัก ความเอาใจใส่จากบิดามารดาและพี่น้อง รู้สึกพอใจในสภาพความเป็นอยู่ของตนหลังจากได้รับการรักษาและมีอาการดีขึ้น เด็กโรคมะเร็งทุกคนมีความหวังที่จะหายจากโรค สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้อย่างที่ตั้งใจ และไม่ต้องรับความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน เด็กโรคมะเร็งทุกคนรับรู้ว่าโรคมะเร็งเป็นอุปสรรคในการดำรงชีวิตและรู้สึกน้อยใจในสุขภาพของตนเอง ผู้ป่วยเด็กทุกคนกลัวตายและรับรู้ว่าตนเองอาจตายได้ (พัชรินทร์, 2541)

วัยเรียนเป็นวัยที่เด็กสามารถเรียนรู้และเข้าใจในสิ่งต่างๆ ได้ดี มีการพัฒนาความมั่นใจในตนเอง และสามารถดูแลตนเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ดังนั้น การส่งเสริมเด็กวัยเรียนโรคมะเร็งให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรค การรักษา ผลข้างเคียงของการรักษา และสามารถดูแลตนเองได้ นอกจากจะช่วยให้เด็กวัยเรียนโรคมะเร็งมีความเข้าใจเกี่ยวกับโรคและการดูแลตนเอง ช่วยลดความวิตกกังวลของเด็กและช่วยให้เด็กร่วมมือในการรักษาพยาบาลมากขึ้นแล้ว ยังช่วยแบ่งเบาภาระของมารดาในการดูแลเด็กอีกด้วย ซึ่งการปฏิบัติตัวที่ถูกต้องและการรับประทานยาตามแพทย์สั่งอย่างสม่ำเสมอของเด็กวัยเรียนโรคมะเร็งสามารถลดและบรรเทาภาวะแทรกซ้อนจากผลข้างเคียงของยาเคมีบำบัด ป้องกันการติดเชื้อซึ่งเป็นสาเหตุการตายที่สำคัญและพบได้บ่อยในเด็กโรคมะเร็ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาเด็กวัยเรียนโรคมะเร็งต่อไปในอนาคต

เนื่องจากโรคมะเร็งเป็นโรคเรื้อรังที่ต้องใช้ระยะเวลาในการรักษา ความเจ็บป่วยของเด็กโรคมะเร็งจึงส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจของครอบครัว โดยเฉพาะในระยะที่เด็กไม่สามารถดูแลตนเองได้และต้องให้มารดาหรือครอบครัวเป็นผู้ดูแล การส่งเสริมเด็กวัยเรียนโรคมะเร็งให้สามารถดูแลตนเองได้ จะช่วยลด

ความเครียดและความวิตกกังวลของมารดาในการดูแลเด็กโรคมะเร็งที่ป่วย ทำให้มารดาสามารถประกอบอาชีพและดูแลสมาชิกในครอบครัวได้มากขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีทั้งต่อภาวะเศรษฐกิจของครอบครัวและคุณภาพชีวิตเด็กโรคมะเร็งต่อไป

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า โรคมะเร็งส่งผลต่อคุณภาพชีวิตเด็กทั้งในด้านบวกและด้านลบ และการดูแลตนเองเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตเด็กโดยรวม การส่งเสริมคุณภาพชีวิตเด็กโรคมะเร็ง โดยการช่วยเหลือผู้ป่วยเด็กและครอบครัว ให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างเหมาะสม เป็นบทบาทที่สำคัญยิ่งของพยาบาลในการพยาบาลเด็กโรคมะเร็ง นอกจากนี้การพัฒนาความรู้และความสามารถของเด็กโรคมะเร็งในการดูแลตนเอง จะช่วยส่งเสริมให้เด็กโรคมะเร็งเข้าใจเกี่ยวกับโรค และสามารถจัดการกับผลข้างเคียงของการรักษา ความทุกข์ทรมาน และความเจ็บปวดได้ดีขึ้น ซึ่งพฤติกรรม การดูแลตนเองเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถทำนายคุณภาพชีวิตโดยรวมของเด็กโรคมะเร็งได้ (บุษกร, อุทัยวรรณ, และพิสมัย, 2551) เนื่องจากพยาบาลเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการดูแลเด็กโรคมะเร็ง ประกอบกับการขาดความรู้ในการดูแลตนเองของเด็กโรคมะเร็ง เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการพยาบาลและคุณภาพชีวิตของเด็ก ทั้งขณะอยู่ในโรงพยาบาลและขณะอยู่ที่บ้าน การส่งเสริมการดูแลตนเองที่มีประสิทธิภาพ นอกจากจะช่วยลดภาวะแทรกซ้อนและผลข้างเคียงจากการรักษาแล้ว ยังช่วยส่งเสริมการปรับตัวต่อการเผชิญความเครียดของผู้ป่วยเด็ก อันจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของเด็กป่วยโรคมะเร็งและครอบครัว

คณะผู้วิจัยในฐานะพยาบาลที่มีประสบการณ์ในการดูแลเด็กโรคมะเร็ง ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมการดูแลตนเอง และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กวัยเรียนโรคมะเร็งอย่างต่อเนื่อง จึงได้นำทฤษฎีความเชื่อด้านสุขภาพ มาเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาความรู้และส่งเสริมการดูแลตนเองอย่างต่อเนื่องของเด็กวัยเรียนโรคมะเร็งที่ได้รับการวินิจฉัยเป็นครั้งแรก พร้อมทั้งติดตามผลการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลตนเองที่มีต่อพฤติกรรมดูแลตนเองและคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนโรคมะเร็ง เป็นระยะเวลา 1 ปี โดยดำเนินการวิจัยและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมดูแลตนเองและคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนโรคมะเร็งใน 3 ระยะเวลา คือ ระยะเวลา 1-3 เดือน ระยะเวลา 4-6 เดือนและระยะเวลา 7-12 เดือนหลังได้รับการวินิจฉัยโรคมะเร็ง เพื่อนำผลการศึกษาวินิจฉัยไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการพยาบาลเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมดูแลตนเองและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ป่วยเด็กโรคมะเร็งต่อไป

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาผลการส่งเสริมการดูแลตนเองต่อพฤติกรรมดูแลตนเองของเด็กวัยเรียนโรคมะเร็ง
2. ศึกษาผลการส่งเสริมการดูแลตนเองต่อคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนโรคมะเร็ง

สมมติฐานการวิจัย

1. ค่าคะแนนพฤติกรรมดูแลตนเองของเด็กวัยเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกัน
2. ค่าคะแนนคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกัน

นิยามศัพท์

เด็กวัยเรียนโรคมะเร็ง หมายถึง เด็กอายุ 6-14 ปีที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคมะเร็งเป็นครั้งแรก

พฤติกรรมการดูแลตนเอง หมายถึง กิจกรรมการดูแลตนเองของเด็กวัยเรียนโรคมะเร็งซึ่งครอบคลุมถึงการดูแลตนเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน และการดูแลตนเองเมื่อเจ็บป่วยจากพยาธิสภาพของโรค

คุณภาพชีวิต หมายถึง การรับรู้ของเด็กต่อการดำรงชีวิตประจำวันในด้านต่างๆ ดังนี้ คือ 1) ด้านความพึงพอใจในชีวิต 2) ด้านสุขภาพและการทำงานของร่างกาย 3) ด้านปัญหาที่เกี่ยวกับโรคและการรักษา 4) ด้านจิตใจ 5) ด้านสติปัญญา 6) ด้านอัตมโนทัศน์ 7) ด้านสังคมและเศรษฐกิจ และ 8) ด้านจิตวิญญาณ